

letnik 6, številka 2 / (junij) 2007, ISSN 1854-4096
[Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije](#)
Odgovorni in tehnični urednik, [Marino Kačič](#)
Naročnikov v digitalni in zvočni obliki: 1061

=====
Opozorilo: Avtorji prispevkov so odgovorni za svoja stališča!

[Domov](#) [Uredništvo](#) [Naročite brezplačen Rikoss](#)

KAZALO

1. UVODNIK: Lahko branje ali branje za vse + anekdota Vabilo na kavo
2. AVTOPORTRET: IZTOK BARONIK
3. POPOTNIŠKI UTRINKI: KORZIKA – otok gora v morju
4. INTEGRACIJA: Šolanje in zaposlovanje otrok in odraslih, ki se težko učijo
5. NOVOSTI IZ INVALIDSKEGA VARSTVA: Konvencija o pravicah invalidov
6. DOBRO JE VEDETI: Digitalni diktafon in ljudje z okvarami vida
7. SPLETNA DOSTOPNOST: Univerzalna spletna dostopnost – 2. del
8. NAMIGI IN NASVETI: Pohitrino delovanje Windows XP, Povabi prijatelja, da ti pomaga na daljavo
9. OGLASNA DESKA: Vtisi s sejma Sight City 2007
10. NOVIČKE: Plačljiva računalniška pomoč na daljavo, Hitro novo nalaganje programov, Dolphin Supernova – program za slepe/slabovidne

1. UVODNIK: Lahko branje ali branje za vse + anekdota Vabilo na kavo

Urednik: *Marino Kačič*

Cenjene bralke, cenjeni bralci,

Kot smo za letošnje leto obljubili, da bo v vsaki številki Rikossa ena novost, vam tokrat v rubriki "integracija" predstavljamo knjižico, ki govori o ljudeh, ki se težje učijo in je napisana v taki obliki, da jo lahko vsakdo bere, zato temu pravimo lahko branje ali branje za vse. Evropa se zavzema, da bi imeli vsi ljudje (ne glede na zmožnosti) enake možnosti, kar pomeni, da imajo vsi ljudje v enakih pogojih možnost šolanja, izobraževanja, dostopa do informacij ipd.. Sprememba zakonodaje je prvi korak v to smer. Če pa naj to zares zaživi, moramo spremeniti tudi načine dela, izobraževanja, pisanja. Primer takega branja je ta knjižica, ki je napisana tako, da jo lahko vsakdo bere / si jo ogleda. Knjižica govori kaj je potrebno narediti, da bi ljudem z ovirami (senzornimi, gibalnimi, intelektualnimi, kombiniranimi) omogočili pogoje za neodvisno življenje. V tiskani izdaji ima knjižica slike, ki olajšujejo branje. Tukaj v Rikossu pa zaradi omejenosti prostora slike nadomešča stavek, ki opisuje, kar bi sicer slika prikazovala. Lahko pa komplet knjižico v elektronski PDF obliki dobite brezplačno na povezavi (linku) na začetku omenjenega članka v rubriki integracija ali na domači [spletni strani Rikoss](#).

In tu imamo novo anekdoto s strani žene s senzorno oviro (hudo okvaro vida) iz katere se lahko razbere zaplete v odnosih, prav tako pa tudi stigmatiziranje slepih/slabovidnih s strani večine, kar se še bolj odraža pri ženskah. To kaže na socialno izključevanje s strani družbe ali vsaj hude, težko premagljive ovire pri vzpostavljanju partnerskih zvez med slepimi/slabovidnimi in "normalno" večino. Najbrž to ni osamljen primer? Gospe, ki se je vljudno odzvala na poziv iz prejšnje številke Rikossa (da nam pošljete svojo anekdoto ali izkušnjo), se ji iskreno zahvaljujemo.

IZ našega vsakdanjika: Vabilo na kavo (napisala Anina)

Pot od avtobusne postaje do zdravstvenega doma dobro poznam in ne potrebujem spremstva. Počasi sem šla po ulici, ko me je mimoidoči moški pozdravil in ustavil. Klošar ni, najbrž želi kako informacijo, sem pomislila. Midva sva se nekje že srečala, me je nagovoril. Morda, sem menila. Izmenjala sva nekaj stavkov, predstavil pa se ni. Presenetil me je s povabilom na srečanje v kakem lokalju. Ne morem, sem prijazno odklonila. Prepričeval me je, jaz pa razmišljala, kako naj se ga otresem. Skoraj slepa sem in ne morem sama po mestu, sem rekla. Presenečenja ni mogel skriti. Pa tako fejest punca, je izdaval in odhitel brez pozdrava.

[Na vrh](#)

2. AVTOPORTRET: IZTOK BARONIK

Bilo je mrzlo decembrsko jutro leta 1972, ko je mir v brežiški bolnišnici preplaval jok novorojenčka, ki so mu nadeli zapestnico z imenom Iztok. Prav tako so Iztok Baronik zapisali v rojstni list, in dodali še ime staršev Ane in Jožeta. Ko sem prišel domov iz porodnišnice, je bilo kar pestro, saj me je tam čakala šest let starejša sestra Irena. To je bilo otroštvo, namesto lutk, sem ji služil kot model za uresničevanje njene bujne otroške domišljije. Leta so minevala in s tem tudi najin način igre, podili smo se po sosedovih dvoriščih, raziskovali po bližnjem gozdu in seveda venomer kakšno ušpičili, da sta naju starša imela razlog kregati. Po teh brezbriznih letih se je začela šola, ojej, vse drugo raje, kot sedeti za knjigami. Saj ne, da se nisem hotel učiti, le tisto utrujajoče večurno sedenje za knjigami, me je neznansko utrujalo.

Proti koncu osnovne šole, sem se skupaj s prijatelji iz vasi včlanil v veslaški klub. Veslanje me je tako prevzelo, da je kmalu postalo del mojega vsakdanjika. Med največje moje uspehe se šteje tretje mesto na republiškem prvenstvu leta devetdeset. A moram priznati, da je z leti prišlo tudi večje zanimanje za šolske knjige. Končal sem srednjo "elektro" šolo in se nato vpisal še v večerni program ekonomsko-komercialne smeri. Takrat mi je ta dodatna izobrazba omogočila zaposlitev na agenciji za plačilni promet. Tu sem se tudi prvič bolj konkretno srečal z računalnikom, ki mi je sprva bil nujno zlo, a s časoma me je ta stvarca začela zelo zanimati. Uvidel sem, da se z njim da početi mnogo koristnih reči. Kot večni raziskovalec, avanturist, človek, ki so mu izzivi bili vedno adrenalin, sem se odločil, da si skušam z njim služiti kruh. Pri petindvajsetih, sem tako odprl svoje podjetje in se začel ukvarjati z grafičnim oblikovanjem in oglaševanjem. Delo me je nadvse zanimalo, saj je bilo zelo dinamično, čez čas pa je kar preraslo v manjše organizirano delovanje, v katerem je imel vsak od zaposlenih svoje delavne obveznosti. Ves ta čas delavnega ustvarjanja, pa me je spremljala tudi moja tedanja punca Mojca. Ustvarila sva si kotichek, kjer sva kovala sanje za prihodnost, med drugim tudi hčerko Žano, ki je prikukala na svet proti koncu dvajsetega stoletja. Moram priznati, da je bilo zadovoljstvo v meni nepopisno. A žal se je čez leta najin odnos z Mojco skrhal tako, da sva to majhno družinico razbila. Z Žano sem kljub temu imel dobre stike. Skupaj sva pohajala, se igrala, kuhala, pa tudi dostikrat utrujena zaspala.

To moje življenje, ki je za okolico zgledalo idealno, je januarsko nedeljo leta 2003 prekinila nesreča. Štirinajst dni kasneje, sem se končno zbudil iz kome, osebje kliničnega centra skupaj z mojo sestro, so bili navdušeni, da slišim in govorim. Sam se sploh še nisem zavedal, kaj se mi je pravzaprav zgodilo, saj sem se spomnil le nekaj delčkov svojega življenja. Skozi dneve mučnega ležanja na "plastičnem" oddelku, sem počasi začel dojemati, da me je eksplozija, ki je bila vzrok nesreče, popolnoma razdejala. Eksploziv, ki se je nahajal v času nesreče pred menoj, je eksplodiral in mi zadal hude telesne poškodbe. Le te so bile najbolj razvidne po končani operaciji, saj so mi morali amputirati obe zapestji in z veliko težavo zakrpati trebušno votlino ter stegenske mišice. Oči so žal utrepele nepopravljivo poškodbo, prav tako je bil močno prizadet tudi sluh, saj slišim le na eno uho in še to zelo slabo.

To so bili najtežji trenutki mojega življenja, sanje, da bi živel kot prej, je vedno znova potolkla kruta misel o mojem stanju. Najbližji so vedno znova zbirali moč in me bodrili z

besedami, da se bo še marsikaj uspelo spremeniti na bolje. A v moji duši je vladal nepopisen strah in bolečina. V glavi pa zmeda misli, ki so me vedno znova premetavale skupaj z mojim razpoloženjem. To so bili meseci razmišljanja in razčiščevanja samega s seboj. Zavedal sem se, da ni veliko poti iz tega globokega črnega brezna, obstajali sta le dve možnosti. Ostati v tisti globini in se sprijazniti z usodo ali pa se podati na trnovo pot z enim samim ciljem, ugledati luč sveta in živeti naprej.

V tej moji nesreči, sem kmalu našel tudi pozitivne stvari. Na prvo sem naletel že istega leta jeseni, ko sem pričel z rehabilitacijo za slepe v Škofji Loki. Oseba, ki sem jo spoznal, je na meni pustila močan vtis. Mirjana Hafner, za nekatere odlična, za nekatere kruta, a zame nadvse življenjska. K moji rehabilitaciji je poleg nje in strokovnega osebja pripomogla tudi moja razčiščena glava, predvsem pa iskrena želja po svobodnem življenju. Rehabilitacija ni trajala dolgo, slabih pet mesecev, a sem se v tem času po zaslugi vseh uspel naučiti veliko novih stvari, ki so mi odpirale nove poti in možnosti v tem zame zelo mladem življenju slepega človeka. Mirjana mi je tudi pomagala vzpostaviti stik z društvom slepih v Kopru. Moja želja po življenju na obali je začela naraščati kmalu potem, ko sva se z Mojco razšla. Tako, da sem vse te čare in lepote Slovenskega primorja in Hrvaške Istre uspel spoznati še pred nesrečo. Moje sanje je takrat s posluhom sprejel tajnik društva, Drago Šajn in mi uspel pridobiti garsonjero v bivalni skupnosti društva Koper.

Konec leta 2004, sem pričel s svojo življenjsko preizkušnjo in se preselil v bivalno skupnost. Moram priznati, da je kljub moji veliki želji po samostojnem življenju, v meni vladal hud strah, zato sem to selitev natančno načrtoval že kar nekaj mesecev prej. Z inštruktorjem orientacije sva spoznavala za moj začetek najbolj uporabne poti, trgovine, lokale s prehrano in seveda tudi sprehajalne poti. Zame je bilo to učenje še bolj zahtevno zato, ker sem se zavedal, da moram poti osvojiti popolnoma suvereno, kajti čez čas bom bil prepuščen zgolj samemu sebi in svoji iznajdljivosti. Prav tako sem si začel iskati primerne osebe za pomoč v gospodinjstvu in pri spremstvu, saj mi v danem trenutku društvo še ni bilo zmožno priskočiti na pomoč s svojo organiziranostjo. No in se je začelo, dnevi polni dvomov in strahu, so začeli počasi izginjati. Navajati sem se začel na hišo v kateri sem živel, na ulice Kopra po katerih sem hodil, tudi ljudje so se me počasi navadili in me nehali s strahoma gledati ter opozarjati zame z nesmiselnimi opozorili (gospod pazite avto je pred vami, pazite na znak ali veste kje ste, ...). Moram priznati, da je življenje kmalu postalo pravi užitek in mi je dalo še enkrat dokaz, da se spleča boriti za svoj cilj. Pri tej borbi, sem še vedno dobival veliko podporo od mojih najbližjih in tudi društvo mi je pri tem bilo v veliko pomoč, saj je kmalu uspelo urediti službenega spremljevalca in mi s tem prihranilo kar zajetno vsoto denarja.

Ampak jaz ne bi bil jaz, če mi ne bi dan uspeh kmalu postal nekaj povsem samoumevnega in če ne bi začel iskati nov izziv v svojem življenju. Tako sem začel razmišljati, da svojo samostojnost še bolj osamosvojim in približam svojim željam o življenju, ki gorijo v meni. Kmalu sem začel listati po oglasnikih in iskati primerno stanovanjce za svoje potrebe in seveda tudi žep. Kocka je padla, lani pred poletjem, sem se preselil v Lucijo pri Portorožu. V mirnem okolju se je pričelo odvijati moje življenje, seveda še vedno s pomočjo asistENCE, ki mi jo je priskrbelo društvo. V popoldanskem in večernem času pa prijateljev in znancev, ki so se, moram priznati, kar začeli kopičiti.

Kot ste lahko razbrali iz zadnjih nekaj vrstic, je moja sedanja energija usmerjena predvsem v uresničevanje mojega cilja. Doseči zame čim bolj kvalitetno življenje in

nemoteno vključitev v družbo. Svoj čas si trenutno zapolnim tudi z delom na računalniku, čeprav je res, da se le to danes zelo razlikuje od mojega preteklega dela. Slepim le tega pretežno uporabljamo za brskanje in zbiranje podatkov na spletu, pisanje, branje časopisov in knjig pa tudi male bankirje se lahko gremo. Današnja informatika pač ponuja vrsto rešitev na tem področju tudi za nas. Ko smo pa na tesnem s časom in nam pisanje predstavlja breme, si pa lahko z malo iznajdljivosti svoje misli, izjave, monologe enostavno posnamemo in jih kasneje oblikujemo v govorne zapiske, ki so zelo uporabni tudi v širšem krogu ljudi. Redno obiskujem tudi fitness, saj sem mnenja, da telesna aktivnost pozitivno vpliva na naše razpoloženje. Veliko poslušam glasbo, najraje hrvaško- dalmatinske izvajalce, ki si jih rad ogledam tudi v živo na raznih koncertih. Moja vizija, bodoči izziv, pa se oblikuje na področju socialne organiziranosti, v mislih imam predvsem osveščanje in pomoč ljudem. Saj sem mnenja, da si vsi ne glede na naše razlike zaslužimo mirno, zadovoljno, predvsem pa svobodno življenje. Sem človek, ki ne živi od preteklosti, prav tako ne sanjam preveč o prihodnosti, ampak se zavedam, da je življenje le sedanost in zato pustim, da življenje samo uresniči moje sanje, seveda, če jim je tako usojeno. To sem jaz: za nekatere človek vreden pohvale, poln volje in energije, za nekatere sanjač v pravljичni deželi. Zase pa človek, ki želi to življenje živeti in ne samo preživeti.

[Na vrh](#)

3. POPOTNIŠKI UTRINKI: KORZIKA – otok gora v morju

Avtorica: *Anica Grebenc*

Urednica rubrike: *Metka Pavšič*

Gorati otok lepote, tako so Korziko poimenovali že stari Grki. Čeprav na otok danes ni težko priti, je ostala s svojimi naravnimi lepotami tako nedotaknjena, da ji vzdevek Otok lepot še vedno najbolje pristoji. Svojo veliko popularnost Korzika dolguje tudi slavnemu rojaku Napoleonu.

To je najbolj gorat sredozemski otok s povprečno nadmorsko višino 570 m, nad dva tisoč metrov je kakih 70 vrhov. Otok je dva in pol krat manjši od Slovenije, ima pa kar tisoč km obale. Naseljuje ga le 260 tisoč prebivalcev, torej komaj 30 na km². Več kot pol milijona Korzičanov se je izselilo, predvsem po drugi svetovni vojni. Boljši kruh so iskali predvsem v Franciji in Italiji.

Zgodovina Korzike je zaradi številnih osvajalcev zelo pestra. Od 5. stol. so si jo lastili različni narodi in države. Vsi so jo zavojevali zaradi njene pomembne strateške lege in legendarne lepote.

Korzičani kot narod so potomci iberskih in ligurskih ljudstev, ki so se skozi stoletja dodobra premešali z ljudstvi zavojevalcev. Njihov jezik, korziščina, je mešanica francoščine in italijanščine. Uradni jezik je francoščina in vse manj otočanov govori svoj jezik. Patrioti se trudijo, da jezik ne bi izumrl. Večina Korzičanov je rimskokatoliške vere.

V preteklosti je bila pri pridelavi hrane in reji živine vsaka družina samozadostna, zdaj pa je ta tradicionalna dejavnost že nekaj časa v nazadovanju. Največ se ukvarjajo z živinorejo in vinogradništvom. Industrije skoraj ni. Najbolj pomembna panoga je turizem. Korziko obišče letno do dva milijona turistov, željnih sonca in čudovitih plaž. Prijubljen počitniški cilj je tudi za alpiniste, ribiče, veslače, kolesarje, pohodnike, deskarje, smučarje.

Tri dni smo spoznavali otok, ki me je resnično očaral s svojo lepoto. Obiskali smo nekaj zanimivih krajev, ki so pripovedovali predvsem zgodbe iz nekdanjih časov.

Bastia, mesto na vzhodni strani otoka je pristaniško mesto. Na hitro smo si ogledali staro mestno središče ob nekdanjem pristanišču, od koder so nekoč vozili vino v Piso. Na trgu nas je pozdravil Napoleonov kip, lep je bil pogled na stare, a lepe meščanske hiše ob morju.

Proti zahodni obali je cesta vodila skozi hribovito notranjost otoka. Rahlo je deževalo, oči pa so počivale na slikoviti pokrajini. Obkrožali so nas visoki hribi, poraščeni predvsem s hrastovimi in kostanjevimi gozdovi. Prav v osrčju otoka leži sredi visokih skalnih gora mestece Corte, geografsko in kulturno središče otoka. Mesto je zibelka korziškega patriotizma, simbol neodvisnosti.

V času petstoletne nadvlade Genovažanov je bilo veliko uporov. Korzičani so ponosni ljudje in vedno so si želeli neodvisnosti. Najpomembnejši protagonist je bil Pascal Paulie. Korzičan je bil zaradi upora izgnan in je nekaj let živel v Angliji. S pomočjo Francije se je vrnil na otok in leta 1735 so prav v tem mestecu sprejeli ustavo samostojne države, katere predsednik je bil on. Corte je postal prestolnica otoka, čez nekaj let pa je Paulie, velik humanist, ustanovil prvo univerzo na Korziki. Leta 1768 so otok zasedli Francozi, otočani pa vse do danes niso samostojni. Še danes pa se separatisti borijo za neodvisnost. O Paulievi patriotski drži govori zanimiva zgodba. Španci so na Korziko in Sardinijo prinesli podobo Mavra s prevezo prek oči in verigo okoli vratu. Podobo sužnja so Korzičani sprejeli za svojo, saj je simbolizirala njihovo trpljenje pod zavojevalci. Paulie pa je rekel, da je njegov narod ponosen, ker dobro vidi, kaj se dogaja. S podobe so zato odstranili verigo, prevezo pa potisnili na čelo.

Odpravili smo se na kratek sprehod po starem delu mesta. Nekateri sopotniki so odhiteli na citadelo nad mestom, kjer je dober razgled na mesto in bližnje gore. Drugi pa smo se sprehodili po ozkih uličicah, vse navkreber ali navzdol, tlakovane z rečnim prodrom. Nič kaj varne za hojo, še posebno, če so mokre.

Cesta nas je nato vodila po ozkih dolinah, potem pa počasi navkreber. Na eni strani ceste je strmo pobočje navzgor, na drugi navzdol. Vsekakor so se mi nudili lepi razgledi na gozdove in gorato okolico. Izolirane doline in slabe povezave med njimi so Korzičane naredile klene in neodvisne. Takšne lastnosti pa so zavirale razvoj kmetijstva in trgovine. Velike doline v notranjosti so vodile velike družine. Veljalo je pravno načelo krvnega maščevanja, ki je včasih lahko trajalo več generacij. Na odmaknjenih krajih še vedno živijo v maniri te stare tradicije. Iz tradicionalnih spon se uspeva trgati šele sedanja mlada generacija, ki si najde delo v turističnih obmorskih krajih. Na krvavo zgodovino danes spomnijo turiste s spominkom – nož z držalom iz tukajšnjega lesa. Pravijo, da ima pravi Korzičan vedno nož v žepu!

Na prelazu, 1464 m nad morjem, je bil kratek postanek za fotke. Prevezel me je pogled na okoliške hribe z gozdovi, v ozadju pa visoki, zasneženi gorski vrhovi Alp. Med vožnjo sem videla osamljene domačije visoko v hribih. Granitne hiše so kot vklesane v goro. Med gozdovi so pašniki, kjer se pasejo ovce, krave in, nenavadno, tudi pujsi. Očitno je, da se pujski pasejo vse leto, saj imajo daljšo dlako, njihove noge pa so kar dolge in niso zavaljeni, kot pri nas.

Prispeli smo v zaliv Porto, ki je le del 3500 km² velikega narodnega parka. V park sodi poleg pragozda tudi obsežna pokrajina naravnih čudes Le Calanche z makijo. Zaliv je zaradi naravne lepote najbolj priljubljen raj za turiste. V mestecu Porto smo se nastanili v depandansah motela. Objekti stojijo v bregu in namučila sem se s stopnicami, z mano pa moja spremljevalka. Skoraj vsaka stopnica je bila drugačna: zdaj globoka, pa malce levo ali desno. Žal, spremljevalka še vedno ne zmore na kratko povedati, kaj me čaka pri naslednjem koraku.

Nekaj svetlobe je še bilo, da sem si s terase ogledala okolico. Pogled proti morju je zakrivalo bujno drevje in stavbe. A pogled na polkrožni masiv skalovja nad motelom je bil prelep. Videti je, kot bi nekdo vrhove nalašč izrezljal v razne oblike. Granitno gmoto so skozi tisočletja izoblikovali veter, voda in sonce.

Eno najprivlačnejših predelov Korzike je Calanche de Piana z izjemno razčlenjeno obalo, s pravim skalnim gozdom vrhov in pečin. Ustavili smo se ob cesti in občudovali lepoto granitnih formacij raznih oblik in jih skušali ujeti v fotoaparate. S pomočjo zooma sem videla precej bolje, žal pa ne prelivajočih se barv granita. Rekli so, da so oranžno-rdeče, rožnate. Pod pečinami pa se je lesketalo turkizno zeleno morje. Tudi UNESCO je vključil to področje na seznam naravne dediščine. Nato smo se ustavili v vasici Piana, za katero Francozi pravijo, da je to najlepši kraj na svetu. Vas leži 400 m nad morjem in nudi lep pogled na zaliv z lepimi plažami.

Po panoramski cesti smo nadaljevali vožnjo proti zalivu Golfe d'Ajaccio. Nižinski svet ob morju se je razširil. Videla sem čudovite plaže, morski valovi pa so že privabili deskarje. Okoli nas je bilo rumeno cvetoče grmovje, razno grmičje, vmes pa rastejo palme, pinije, borovci, figovci, skratka, prava korziška makija.

Ajaccio ima krasno lego v naravnem amfiteatru ob zalivu, nad katerim dominira citadela, nižinski del, na katerem so leta 1492 ustanovili to mesto, pa je obdan z visokimi hribi. Ajaccio si je slavo pridobilo kot rojstni kraj Napoleona prvega.

V središču mesta smo si ogledali nekaj trgov, ki jih krasijo kipi Napoleona, nato pa še lepo dvonadstropno meščansko hišo Bonapartejevih, v kateri se je Napoleon rodil na Veliki šmaren leta 1769. V tej hiši je živel deset let, potem so ga poslali v Pariz na šolanje. Kot vemo, se je vpisal med pomembne zgodovinske osebnosti.

Ko smo torej hodili po sobah, je bilo kaj malo opreme. Bila pa je Napoleonova postelja, nekaj stolov in miz, nekaj posod, po stenah pa so visele slike družinskih članov. Zanimivo, kako so si sopotniki natančno ogledovali te stare fotografije, jaz pa sem hodila mimo, kot, da jih ni. Ja, za kaj takega potrebujem lupo, dovolj svetlobe in seveda veliko časa.

Kraj Filitosa je znan po prazgodovinskem najdišču menhirjev. To so pokončno postavljeni spomeniki, grobo obdelani iz kamnitih blokov. V Filitosi so pred 60 leti čisto slučajno odkrili le pol metra globoko v zemlji kakih 70 skal z vklesanimi obrazi. Ti 8000 let stari spomeniki so na ogled v parku.

Res škoda, da je tako močno deževalo, ko smo se odpravili v park. Mimogrede, kot slabovidna sem imela prost vstop. Pa saj sem res slabo videla vklesane obraze v veliki gmoti tako grobo obdelanega kamna. Izbrala sem manjši menhir, da sem s pomočjo spremljevalke dosegla obraz in ga tipaje le prepoznala. No, če bi bilo bolj svetlo, bi gotovo bolje videla. Nemara bi ob lepem sončnem vremenu vsi uživali na sprehodu, tako pa smo se bolj ali manj premočeni kmalu znašli na avtobusu.

Srednjeveško mesto Sartene leži na hribu sredi hribovite pokrajine. Pisatelj Prosper Merimee ga je opisal kot najbolj korziško izmed korziških mest. V mislih je imel grozljivo korziško vendeto, ki je bila v tem okolišu še posebej kruta. Te zgodbe je popisal v romanu Colomba.

To je staro, a lepo srednjeveško mesto z ozkimi ulicami in velikimi granitnimi hišami, ki spominjajo na trdnjave. Najprej smo si ogledali cerkev. Pri vhodnih vratih sta našo pozornost pritegnila velik lesen križ in veriga. Na Veliki petek je procesija s križevim potom. Tistemu, ki nosi vlogo Kristusa, zaradi anonimnosti nadenejo na glavo kuto. Nato mu okoli nog nadenejo 16 kg težke verige, na ramena pa dobi 36 kg težki križ. Sledi gotovo mukotrpna pot po ulicah od cerkve do kapelice na koncu mesteca. V procesiji sodeluje vse mesto z molitvami in petjem. Tudi do sedem ur traja ta pobožnost kesanja in pokore za svoje grehe in tudi grehe prednikov.

Tudi mi smo se sprehodili do kapelice po ozkih uličicah, tlakovane z rečnim prodom. Posamezne vzdolžne ulice so povezane s stopnicami različnih višin in širin. Res, da mi povzročajo težave, a kakšen je šele napor za tistega, ki nosi težko, prav nič vsakdanje breme.

Na najjužnejšem delu otoka leži na ozkem polotoku Bonifacio, eno najslikovitejših mest na Korziki. Čepi na 70 m visokih pečinah in straži vhod v svoje pristanišče. Arheološke raziskave so dokazale, da je bil kraj naseljen že v prazgodovini. Mesta se drži tudi ime »korziški Gibraltar« zaradi lege na visokih skalah in ozkega Bonifacijskega preliva, ki si ga deli z nasproti ležečo Sardinijo. Vsekakor pa je mesto ohranilo izrazito italijanski temperament.

Mesto s štiri tisoč prebivalci ima poleg starega mestnega jedra tudi novi del mesta, ki se širi od pristanišča v notranjost. Pristanišče nudi predvsem trajektno povezavo s Sardinijo, zgradili so veliko marino za jahte, prebivalci pa so posredno ali neposredno povezani s turizmom.

Ogledali smo si nekaj mestnih znamenitosti, kot so mestna Genovska vrata, za obzidjem je gotška cerkev sv. Dominika, romansko-gotska katedrala sv. Marije, stopnišče aragonskega kralja. Ogledali smo si tudi notranjost utrdbe tik nad pečinami. Pravzaprav nisem ničesar videla. V notranjost rimske utrdbe se je bilo treba spustiti po temačnih stopnicah, v prostorih pa so bili na ogled postavljeni razni srednjeveški predmeti, orodje in posodje. Lepše je bilo zunaj, ko sem z obzidja, globoko pod seboj gledala morje, valovi so butali v bele pečine.

Dovolj časa je bilo, da smo vsak po svoje doživljali utrip mesta. Sprehodili smo se po ozkih ulicah med lepo ohranjenimi hišami. Vse polno je bilo trgovnic z vse mogočimi spominki in tudi z bolj uporabnimi izdelki. Nekaj stvari sem seveda kupila, pa še

razglednice je bilo potrebno napisati. A največji užitek je bilo sedeti z družbo na terasi z razgledom na morje. Poslavljali smo se od resnično lepe Korzike. Potovanje bi moralo trajati vsaj teden dni, da bi si mogla toliko lepega dodobra nagledati in doživljati z vsemi čutili.

[Na vrh](#)

4. INTEGRACIJA: Šolanje in zaposlovanje otrok in odraslih, ki se težko učijo – lahko branje

AVTORICI: red. prof. dr. DARJA ZAVIRŠEK, KATARINA GORENC

Knjižica je izdana s podporo Open Society Institute, kot del programa Monitoring and Advocacy Program 2007 in ni namenjena prodaji.

[Kliknite tukaj za kompletno knjižico s slikami](#)

Pred vami je knjižica, ki govori o ljudeh, ki se težje učijo in je napisana v obliki, da jo lahko vsakdo bere, zato temu pravimo lahko branje. Evropa se zavzema, da bi imeli vsi ljudje (ne glede na zmožnosti) enake možnosti, kar pomeni, da imajo vsi ljudje v enakih pogojih možnost šolanja, izobraževanja, dostopa do informacij ipd.. Sprememba zakonodaje je prvi korak v to smer. Če pa naj to zares zaživi, moramo spremeniti tudi načine dela, izobraževanja, pisanja. Zato je knjižica napisana na način, da jo lahko vsakdo bere / si jo ogleda in knjižica govori kaj je potrebno narediti, da bi ljudem z ovirami omogočili pogoje za neodvisno življenje. V tiskani izdaji ima knjižica slike, prav tako v kompletni elektronski obliki (dobite jo na zgornjem linku), Tukaj v Rikossu pa zaradi omejenosti prostora, sliko nadomešča stavek, ki opisuje, kar bi sicer slika prikazovala. Avtorici se zahvaljujeva vsem, ki so nama s pogovori, nasveti in vprašanji, pomagali pri končnem oblikovanju te knjižice. V procesu njenega nastajanja sva se pogovarjali s številnimi ljudmi, ki se težko učijo, s starši in s strokovnimi delavkami in delavci v času od februarja do maja 2007.

O ČEM GOVORI TA KNJIŽICA

Ta knjižica govori o ljudeh, ki se težko učijo. Govori o tem, kakšne šole obiskujejo in kako najdejo zaposlitev, ko odrastejo. Nekateri ne dobijo takšne pomoči, kot jo potrebujejo. Zato niso tako uspešni kot njihovi vrstniki.

Ljudje smo med seboj različni in drugačni drug od drugega. Različnost je dragocena in je del vsakdanjega življenja.

V tej knjižici bomo prikazali, kaj se mora izboljšati, da bi imeli vsi ljudje enake možnosti na področju šolanja in dela. Upamo, da bodo ljudje, ki se težko učijo, ob branju bolje spoznali svoje pravice in da se bodo znali zavzeti zanje.

Slika 1: V sobi so trije otroci, igrajo se z računalnikom, eden od njih uporablja invalidski voziček.

VELIKO LJUDI MISLI, DA SE VSI OTROCI ŽE RODIJO KOT OTROCI, KI SE TEŽKO UČIJO

To velja le za nekatere otroke, ne pa za vse. Drugi se težko učijo, ker:

- so jih odrasli zanemarjali;
- ker so jih topli po glavi, ko so bili še zelo majhni;
- ker je njihova mama zelo težko rodila, ali pa so bili tisti, ki bi ji pri tem morali pomagati, malomarni in nepozorni;
- ker so doživeli nesrečo, na primer padli z visoke mize ali plezala;
- ker so doživeli druge slabe stvari, kot na primer slabe dotike, ki se jim reče spolne zlorabe;

- ker so revni, živijo pod šotori, brez knjig in računalnika in govorijo drugače kot ljudje okoli njih.

Za večino otrok, ki se težko učijo, strokovnjaki napišejo, da imajo mejne intelektualne sposobnosti in lažje motnje v duševnem razvoju. Med njimi je zelo veliko romskih otrok.

Slika 2: Deklica sključena sedi v kotu kuhinje, je žalostna, na tleh poleg nje je razbit krožnik.

ENA ŠOLA ZA VSE

V šolo gremo s 6 leti in jo končamo s 15 leti. To je 9 let. Nekateri otroci pa potrebujejo dlje časa. Osnovno šolo končajo s 17 leti, včasih tudi z 21 leti starosti.

Učenje pa se ne dogaja le v šoli, ampak se običajno začne že v vrtcu. Otroci, ki se težko učijo, lahko hodijo v vrtec tam, kjer so doma. Lahko pa obiskujejo vrtec v nekem posebnem zavodu.

Čeprav so otroci med seboj različni, bi vsi morali hoditi v enake vrtce in šole. Če pa se težko učijo, bi morali dobiti primerno pomoč.

Slika 3: V ozadju je šola, trije otroci, veseli, kažejo spričevalo.

V KATERO ŠOLO BOM ŠEL?

Vsi otroci bi lahko hodili v enake šole, če bi imeli podporo in pomoč, ki jo potrebujejo. Takšna pomoč bi lahko bila: spremstvo v šolo in pri pouku, dodatna pomoč pri učenju ali poseben program učenja.

Vendar pa v Sloveniji nimamo samo ene vrste osnovnih šol, ki bi sprejela vse otroke, ne glede na to, koliko podpore potrebujejo pri učenju. Od leta 2000 imamo Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami. Tam piše, da lahko tudi otroci s posebnimi potrebami hodijo v običajne vrtce in šole.

To je le redkost. O tem odloča posebna komisija.

Komisijo sestavljajo otroški zdravnik, socialni delavec, učitelj, psiholog in še dva člana, ki se določita za vsakega otroka posebej.

Slika 4: Deklica riše in se sprašuje: »bom šla v šolo z avtobusom, s kolesom ali peš?«

Preden komisija sprejme odločitev, se pogovori z otrokom in njegovimi starši, ter pogleda še druge stvari, ki bi lahko bile pomembne za otrokovo učenje. To je na primer: kje stanuje, katera opravila lahko naredi sam, kako riše in piše, kako se pogovarja in igra.

Nekaterim otrokom člani komisije napišejo, da imajo mejne intelektualne sposobnosti. Ti otroci se lahko vpišejo v navadno šolo. Ta šola je blizu doma.

Nekaterim otrokom člani komisije napišejo, da imajo lažjo motnjo v duševnem razvoju. Ti otroci se lahko vpišejo v šolo s prilagojenim programom. Ta šola običajno ni blizu doma.

Če pa so napisali, da ima zmerno, težjo ali težko motnjo v duševnem razvoju, pa ne morejo v navadno šolo, ampak gredo v program, ki se mu pravi oddelek vzgoje in izobraževanja. Ta program je včasih tudi v zavodu. Zavodi so velikokrat daleč od doma.

Starši se na odločitve komisije včasih pritožijo. Pravijo, da člani komisije otroka ne poznajo dovolj dobro, da ne morejo vedeti, kaj otrok zna in zmore, saj so z njim preživeli premalo časa. Pri tej odločitvi bi morali sodelovati tudi družinski člani in osebe, ki otroka dobro poznajo.

Postopek je pogosto zelo dolg. Včasih se zgodi, da gre otrok zato kasneje v šolo, ali hodi v šolo, pa nima pomoči pri učenju. Za nekatere otroke tudi podpora, ki jo dobijo, ni ustrezna ali pa je premalo.

Slika 5: Za veliko mizo sedi 5 odraslih in en otrok, ki ima v miselnem oblaku tri vprašaje.

ZAVOD NE NAUČI SPRETNOSTI, KI JIH IMAJO TISTI, KI NE ŽIVIJO V ZAVODU
Nekateri otroci se morajo takrat, ko začnejo hoditi v šolo, preseliti v zavod. Tudi tisti odrasli, ki nimajo drugačne podpore, morajo živeti v zavodu. Nihče jih ne vpraša, ali jim je to všeč ali ne. Nimajo izbire.

V zavodu:

- ni zasebnosti;
- ne da se početi stvari, ki jih počnejo vrstniki, ki živijo doma;
- ni izbire, kdaj bi šel človek spat in s kom bo v sobi;
- v zavodu morajo ljudje jesti takrat, ko je določeno;
- nekatere vzgojiteljice in sestre so prijazne, druge pa ne;
- če človek česa noče, ima malo možnosti, da ga kdo upošteva;
- če se pritoži, ima malo možnosti, da se kaj spremeni.

V Sloveniji je okoli 1000 otrok, ki so dobili oznako, da imajo zmerno, težjo ali težko motnjo v duševnem razvoju in živijo v zavodih.

Večini ljudi, ki živi v zavodu, je odvzeta opravilna sposobnost. To pomeni, da namesto njih odločajo skrbniki. Nimajo bančnega računa in jih najpogosteje nihče ne vpraša, kje in s kom želijo živeti. Temu se reče skrbništvo. Taka oseba potrebuje zagovornika.

Slika 6: V velikem prostoru se ena deklica uči ob računalniku, poleg je vzgojiteljica, trije fantje pa klepetajo ob televiziji.

KAJ BOMO, KO BOMO VELIKI?

Srednje šole, kamor se lahko vpišejo mladi, ki se težje učijo, trajajo dve leti in pol. V njih naj bi pridobili spretnosti in znanja za zaposlitev. Vendar ti mladi lahko izbirajo le med malo različnimi poklici. Na primer: pomočnik peka, pomočnik mesarja, pomočnik

slaščičarja, pomočnik kmetovalca, pomočnica gospodinje. Te srednje šole so v velikih mestih, otroci, ki živijo na vasi in daleč od mesta, pa ne morejo do njih.

Mladi, ki se ne morejo vpisati v srednje šole, se učijo preprostih del v posebnih delavnicah. Te so v dnevnih centrih in v varstveno delovnih centrih. V njih bi se morali učiti tudi spretnosti za vsakdanje življenje:

- kako uporabljati bančne kartice in pridobiti osebne dokumente;
- kako zahtevati ustrezne informacije pri zdravniku, socialni delavki, fizioterapevtu;
- kako izbrati obleko, ki ti je všeč, ti pristoji in si jo lahko privoščiš;
- kako ohraniti prijeten videz in lepo dišati;
- kako postati bolj samozavesten - se počutiti dobro glede sebe.

Slika 7: V ozadju vidimo veliko peč, v ospredju pa peka s polnim pladnjem rogljičkov.

USPOSABLJANJE ZA ZAPOSLOVANJE

Za vsako delo se je potrebno ustrezno usposobiti. To pomeni, naučiti se, kako se delo opravlja.

Vsak človek lahko dela, če je njegovo delovno mesto prilagojeno njegovim spretnostim in znanju. Včasih potrebuje tudi podporo in spodbude drugih ljudi. Za določena opravila pa potrebuje ustrezno pomoč.

Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov, ki je bil sprejet leta 2004, je pomemben tudi za ljudi, ki se težko učijo. Govori o tem, kakšno podporo naj dobijo in kdo naj jim pomaga, da bodo dobro opravili svoje delo. Zakon določa, da mora biti v vsakem večjem podjetju zaposlenih nekaj invalidov.

Slika 8: Mladi jemljejo stvari iz polic v trgovini. Eden od njih je, da lažje doseže, stopil na rob invalidskega vozička svoje prijateljice.

Vseeno pa ta zakon vsem ljudem, ki imajo težave pri učenju, ne daje možnosti za zaposlitev.

Zaposlijo se lahko le tisti, za katere so strokovnjaki določili, da imajo lažjo motnjo v duševnem razvoju. Ti ljudje lahko iščejo delo, tako kot vsi drugi, na uradih, ki posredujejo delovna mesta, ali pa v invalidskih podjetjih.

Če neko podjetje izve, da nekemu pravijo, da ima motnjo v duševnem razvoju, ali, da je hodil v šolo s prilagojenim programom, ga ne vzamejo v službo. Mislijo, da ne bo dober delavec.

Tudi ljudje, ki se težko učijo, imajo pravico, da opravljajo različna dela v običajnih okoljih, kjer jih ljudje cenijo in spodbujajo. Za svoje delo morajo dobiti plačilo.

V trgovini Bauhaus v Ljubljani delajo ljudje iz varstveno delovnega centra. So dobri delavci in delavke. Tudi drugi ljudje bi lahko delali v običajnem okolju, če bi to želeli in bi jih pri tem nekdo podpiral.

Fotografija 1: Mlada punca zloga stvari na police v trgovini. Smeje se.

Ljudje, ki imajo oznako zmerna, težja in težka motnja v duševnem razvoju, ne morejo biti zaposleni. Zakon, ki govori o tem, je star že 25 let. Lahko obiskujejo varstveno delovne centre ali dnevne centre. Tam opravljajo preprosta opravila. Za delo dobijo denarno nagrado, ne pa plače. V Sloveniji več kot 2500 ljudi dela v varstveno delovnih centrih. Vseh varstveno delovnih centrov je okoli 55.

Katerih spretnosti bi se morali v varstveno delovnih centrih in dnevnih centrih še učiti?

- kako se nakupuje;
- kako se uporablja bankomat in ravna z denarjem;
- kako se napiše pismo in kako se bere zemljevid;
- kako se pogovarja in izraža svoja čustva;
- kako človek pove svoje mnenje, ko je jezen, na neagresiven način;
- kako se skuha kosilo.

Slika 9: Gospa s košarico, hodi med policami v trgovini.

ISKANJE ZAPOSLOTITVE

Tisti, ki so hodili v šolo s prilagojenim programom in ne najdejo službe preko oglasov, se lahko prijavijo na Zavod za zaposlovanje.

Tam lahko poiščejo rehabilitacijsko svetovalko. Rehabilitacijska svetovalka pomaga ugotoviti, kje bi se človek lahko zaposlil, kaj bi lahko delal in kaj se mora še naučiti, da bo lahko opravljal zeleno delo. Ta proces se imenuje zaposlitvena rehabilitacija. Izvaja se v različnih organizacijah po Sloveniji.

Rehabilitacija lahko traja 6 mesecev, lahko pa se tudi podaljša.

Na zaposlitveni rehabilitaciji se lahko:

- pogovoriš s strokovnjakom ali strokovnjakinjo o tem, kaj bi rad delal, kje bi delal, kaj že znaš, česa se moraš še naučiti;
- vključiš v različne delavnice, kjer spoznaš, kako se predstaviti delodajalcu, kako se spoznaš z novimi sodelavci, katera vrsta dela ti ustreza;
- izdela program pomoči, ki jo boš potreboval na delovnem mestu;
- usposabljaš za delo v pravem podjetju;
- spoznaš z delom, ki ga boš kasneje tudi opravljal v službi.

Po opravljenem procesu rehabilitacije bo komisija izdala mnenje, v katerega lahko zapiše:

- da se lahko zaposliš v podporni zaposlitvi, to je v običajnem podjetju, kjer imaš dodatno pomoč;
- da lahko delaš v zaščitni zaposlitvi, to je v zaposlitvenem centru;
- da nisi sposoben za plačano delo in se lahko vključiš v varstveno delovni center ali dnevni center.

Slike 10, 11, 12 in 13: Stavba v kateri je Urad za delo; pogovor med svetovalko in iskalko zaposlitve, ki si želi delati v knjigarni; koledar z napisom: polovica leta; pogovor med dvema osebama, v pisarni, ob veliki mizi.

MOJE PRAVICE

- Pravico imam, da jaz, moji starši ali skrbniki, pa tudi moji prijatelji in zagovorniki, dobimo čim več informacij, ki jih bomo razumeli in koristno uporabili. Ljudje morajo uporabljati besede, ki jih bomo razumeli, ko se odločamo o stvareh, ki so pomembne za naše življenje.

- Pravico imam, da dobim toliko podpor in spodbud, da bom premagovala ovire, ker se učim težje kot drugi sovrstniki. Čim mlajša ali mlajši sem, tem več se lahko naučim.

- Pravico imam, da se učim koristnih spretnosti in da živim v običajnem okolju, skupaj z različnimi ljudmi. Pravico imam hoditi v šolo, kjer so vsi otroci. Imeti moram resnične možnosti za izbiro poklica.

Slika 14: Vidimo šolske klopi in štiri mlade, ki se pogovarjajo.

- Pravico imam do samostojnega življenja. To pomeni, da človek živi kot večina ljudi v družbi in da prejema takšno podporo, kot jo potrebuje. Noben človek ni popolnoma samostojen in vsak potrebuje podporo drugih ljudi. Nekateri ljudje potrebujejo več podpore, ker so fizično ovirani ali pa se težko učijo. Tudi jaz bi šel rad v kino, na izlet, na koncert, v gostilno, kot drugi ljudje, le da mi mora pri tem nekdo pomagati.

- Pravico imam do osebne asistence v različnih obdobjih svojega življenja: ko sem otrok, ko začnem hoditi v šolo, na prehodu od izobraževanja do zaposlovanja, ko iščem zaposlitev in ko opravljam plačano delo.

- Pravico imam, da izberem kje in s kom bom živela. Pravico imam do podpore, da si ustvarim svojo družino, če si to želim.

- Pravico imam, da ljudje moje pripovedovanje, želje in zahteve jemljejo resno.

Slika 15: Prehod za pešce, na njem so tri osebe, ena od njih ima belo palico, v ozadju promet in stavbe.

- Pravico imam, da si izberem zagovornika. Zagovornik je človek, ki ga poznam in mu zaupam, da me bo podpiral tako, da se moj položaj ne bo poslabšal in da se mi ne bodo dogajale stvari proti moji volji. Moji zagovorniki so lahko:

- moji starši;
- moj prijatelj ali prijateljica;
- prostovoljka ali prostovoljec v zavodu;
- strokovni delavec ali strokovna delavka, ki ji zaupam.

- Pravico imam, da me ljudje spoštujejo in me kličejo z mojim imenom in priimkom. Nočem, da mi rečejo »otrok«, »invalid«, »prizadet«, »bolan« ali »mongoloid«.

- Pravico imam, da ne grem v zavod, če tega ne želim. Stanovanjske skupine so ena od oblik, kjer ima človek večjo samostojnost kot v zavodu. Tam dobi tudi pomoč in podporo, ki jo potrebuje, če ne more živeti povsem samostojno. Namesto, da denar za mojo oskrbo dobi zavod, želim, da denar dobim sama in da z njim razpolagam s pomočjo zagovornika, tako kot drugi ljudje.

[Na vrh](#)

5. NOVOSTI IZ INVALIDSKEGA VARSTVA: Konvencija o pravicah invalidov

Avtor in sodelavec: *Brane But*

Invalidske organizacije si že vrsto let prizadevajo za udejanjanje Standardnih pravil o izenačevanju možnosti invalidov (Generalna skupščina Združenih narodov, 20. december 1993), ki pa niso obvezujoča za državo v formalnem smislu, so politična in moralna obveza in okvir, v katerem članice Združenih narodov zagotavljajo udejanjanje človekovih pravic tudi za osebe z invalidnostjo. Standardna pravila »zavezujejo« državo, da sprejema ukrepe oziroma deluje v smeri izenačevanja možnosti za invalide, s katerimi bo dosežena tudi večja kvaliteta življenja invalidov, da bodo vključeni v življenje skupnosti in to življenje sooblikovali.

Generalna skupščina Združenih narodov pa je 23. decembra 2006 sprejela Konvencijo o pravicah invalidov. Ta konvencija je bila težko pričakovana, saj je za države podpisnice obvezujoča. Osnovni namen te konvencije je spodbujati, varovati in invalidom zagotavljati polno in enakopravno uživanje vseh človekovih pravic in temeljnih svoboščin in spodbujati spoštovanje njihovega dostojanstva.

Konvencija opredeljuje varstvo pravic invalidov po naslednjih sklopih: splošna načela, splošne obveznosti, enakost in nediskriminacija, ženske z invalidnostjo, otroci z invalidnostjo, ozaveščanje, dostopnost, pravica do življenja, nevarne okoliščine in humanitarne krize, enakost pred zakonom, dostop do sodnega varstva, osebna svoboda in varnost, prepoved mučenja ali krutega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja, prepoved izkoriščanja, nasilja in zlorabljanja, varovanje osebne integritete, pravica do prostega gibanja in državljanstva, samostojno življenje in vključenost v skupnost, osebna mobilnost, svoboda izražanja in mnenja ter dostop do informacij, spoštovanje zasebnosti, spoštovanje doma in družine, izobraževanje, zdravje, usposabljanje in rehabilitacija, delo in zaposlovanje, ustreznost življenjska raven in socialna varnost, sodelovanje v političnem in javnem življenju, sodelovanje v kulturnem življenju, rekreaciji, prostočasnih dejavnostih in športu.

Država mora poskrbeti, da bo udejanjanje Konvencije o pravicah invalidov sestavina delovanja vseh družbenih subjektov na vseh ravneh, od državne do lokalne ravni. Le tako bodo realizirani nujni predpogoji za enakopravno vključevanje invalidov v skupnostno življenje, jasno bodo razvidna ciljna področja za odgovorno in usklajeno delovanje, sprejeti potrebni ukrepi ter zagotovljeno kontinuirano spremljanje in vrednotenje doseženih ciljev. Zakon o izenačevanju možnosti invalidov, ki je sedaj v pripravi, naj vsebuje takšne opredelitve in rešitve.

Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije si prizadeva, da bi Državni zbor RS Konvencijo o pravicah invalidov čim prej ratificiral.

[Na vrh](#)

6. DOBRO JE VEDETI: Digitalni diktafon in ljudje z okvarami vida (test *Olympus ds-50*)

Avtor: *Marino Kačič*

Digitalni diktafon je lahko naš spremljevalec na predavanjih, konferencah, študiju jezikov, branju e-knjig, spremljevalec z zvočnim rokovnikom, telefonskimi številkami, zvočni opomnik za jemanje zdravil, budilka in še mnogo več. Prišel je čas, ko lahko kasetofone in diktafone s kasetami, zamenjamo z digitalnimi diktafoni. Z njimi dobimo več funkcij kot do sedaj, lažje shranjujemo zvočne zapiske in jih lažje kasneje poiščemo, lažje pa tudi najdemo določen del teksta. Minimalna velikost, teža in boljša kvaliteta posnetka le še širita uporabnost. Če k temu dodamo še možnost zvočnega upravljanja (sledenja po menijih) tudi za ljudi z okvarami vida ni več resnih dilem o prehodu na novo napravico. Eden takih naprednejših diktafonov na trgu, ki ponuja opisane funkcije, je Olympus ds-50. Sam sem po dveh mesecih uporabe nad njim navdušen.

Osnovne možnosti, ki jih omogoča Olympus 50

Snemanje zvočnih datotek; osnovna funkcija je seveda snemanje zvoka, ki pa ima mnogo varjacij. Ima izjemno občutljiv stereo mikrofona, ki ga po želji snamemo, pa še vedno ostane vgrajen mono mikrofona. Mikrofona ima tri stopnje nastavitve: za snemanje od blizu (pogovori, ob mizi), za konferenčno snemanje (snemanje, ko je več ljudi v bližini ali oddaljenih nekaj metrov) in najboljčutiljivejše snemanje (za snemanje v oddaljenosti 10 metrov ali več). Kakšna je kvaliteta posnetka, je odvisno tudi od nastavitve kodiranja pri snemanju: večja je, boljše je snemanje, seveda pa porabi posnetek več prostora. Kombinacija občutljivosti mikrofona in vrste frekvenčenja posnetkov (teh je 5 vrst), določimo glede na potrebe optimalno nastavitvev.

Poslušanje posnetkov; Posnetke, ki smo jih posneli (zvočne datoteke), lahko poslušamo v vsakem trenutku, lahko previjamo naprej/nazaj po posnetku, lahko preskakujemo iz posnetka na posnetek, lahko nastavljam povečano/pomanjšano hitrost predvajanja posnetka. Olympus ds 50 omogoča poslušanje tudi mp3 zvočnih datotek. To pomeni, da lahko poslušamo tudi glasbene datoteke ali pa knjige posnete v mp3 ali wma obliki. Za poslušanje ima vgrajen izredno kvaliteten zvočnik (2 x 3 cm), lahko pa poslušamo s pomočjo stereo slušalk. Seveda lahko zvočne zapiske prenesemo na računalnik ali drugi medi in jih tam uporabljamo.

Uporaba poddaj (podcastov); poddaje (podcasti) so posebne oblike naročil na zvočne datoteke (na primer radijske oddaje, priročniki, učbeniki jezikov, knjige in mnogo drugega). Uporaba je zelo preprosta: v programček, ki je inštaliran na računalniku, se vpiše spletni naslov določene poddaje (podcasta). Vsakič, ko želimo, da dobimo novo oddajo le priključimo diktafon preko USB kabla na računalnik in ta nam lahko samodejno naloži zadnjo zvočno datoteko. Postavi jo v diktafon v posebno mapo. Na primer, če se naročimo na oddajo Radio gaga radia Ljubljana, se priključimo na računalnik in diktafon bo preveril, če je nova oddaja na spletni strani in jo v tem primeru samodejno naložil v diktafon. Nam ostane le še, da pritisnemo gumb za predvajanje in poslušamo.

Uporaba diktafona kot prenosnega medija; ko diktafon priključimo na računalnik, se obnaša kot USB ključek, kar pomeni, da lahko na njem shranjujemo in prenašamo po potrebi datoteke. Predvsem pa je pomembno, da jih lahko na diktafonu enostavno prek računalnika (Windows raziskovalca) enako kot datoteke na računalniku brišemo, kopiramo ali prenašamo. Seveda lahko prenesemo posnetke iz diktafona na računalnik in jih tako shranimo ali poslušamo. Prenesemo pa lahko tudi datoteke iz računalnika v diktafon, npr. zvočne knjige v mp3 obliki. Na primer, če gremo na dopust ali če smo na avtobusu ali kjerkoli pač želimo, enostavno vzamemo diktafon ven in poslušamo knjigo. Ker je zelo majhen in so baterije zelo vzdržljive je to res enostavno in prijetno opravilo.

Glavne funkcije Olympusa ds 50

Govorna podpora pri gibanju po meniju (voice guide); funkcija omogoča, da nam diktafon govorno sporoča opcije, ki se nahajajo v menijih ali v menujski strukturi, kjer se nahajajo datoteke. Opcija je zelo pomembna saj ljudem z okvarami vida omogoča dostop skoraj do vseh nastavitev in menujske strukture (približno 95%).

Zvočni pisk (bip sound); ob vsakem premiku po menijih ali menujski strukturi in ob vsakem pritisku na gumba, spremlja zvočni pisk, ki sporoča, da smo opravili neko funkcijo. Ti zvoki so za različne potrebe različni, na primer **na koncu** menija, kjer ni več datotek, je dvojni podaljšan pisk ali ob višanju glasu je pri vsakem pritisku na gumb, slišati pisk navzgor, ob nižanju glasu, je pri vsakem pritisku na gumb, glas navzdol. Podobno je pri vseh funkcijah.

Velik iz ozadja osvetljen ekran (back light); Svetilnost ekrana iz ozadja lahko sami nastavimo (vklopimo/izklopimo), kar je še zlasti uporabno za ljudi, ki slabo vidijo.

Različne nastavitve kvalitete snemanja (record setting); nastavitve omogoča 5 oblik snemanja. S tem nastavimo kvaliteto snemanja (stereo, mono, oddaljenost, bližnje). Od te nastavitve pa je odvisna tudi velikost zvočnega posnetka.

Samodejno ustavljanje in aktiviranje mikrofona med pavzami pri snemanju (VCVA); če imamo vključeno to opcijo, mikrofona zazna pavzo med govorjenjem in če imamo to funkcijo aktivirano, diktafon pri prenehanju govorjenja (v tišini) ustavi snemanje, ko pa se ponovi govorjenje, samodejno nadaljuje snemanje. Občutljivost tega nastavljamo s prej omenjeno funkcijo nastavitve občutljivosti mikrofona.

Nastavitev mikrofona na kabelček; stereo mikrofona lahko izvlečemo in med njega in diktafon priključimo priložen kabel. Tako lahko imamo diktafon npr. v žepu, medtem, ko imamo mikrofona pripet na ovratniku sukniča.

Uporaba filtrov za motnje; pri snemanju lahko nastavimo dva različna filtra – za šume z visokimi toni in filter za eliminiranje neobičajnih motenj (brnenje, klima ...). Pri poslušanju pa lahko tudi nastavimo filter za prečiščevanje motenj v posnetku.

Nastavitev časa snemanja (Timer). Nastavimo lahko čas (dan, uro, minute) kdaj naj snema in nastavimo lahko občutljivost snemanja, kvaliteto snemanja. V ta namen so pred-nastavljene sheme, k jih izberemo ali si jih enkrat nastavimo in potem le izberemo.

Premikanje med datotekami; nastavimo lahko tako, da z gumbom naprej/nazaj skačemo po iz posnetka/datoteke na datoteko Naprej/nazaj. Nastavimo pa lahko tudi, da skačemo iz mape na mapo.

Previjanje po posnetku (rewind); če držimo gumb naprej/nazaj oz. levo/desno izvajamo funkcijo previjanja. Lahko pa nastavimo funkcijo

Preskakovanje po posnetku za določen čas (skip interval); nastavimo si lahko, za koliko naj se premakne oz. skoči naprej predvajanje ob kratkem pritisku na gumb Levo/desno. Nastavljamo lahko intervale; 5 sekund, 10 se, 20 sek, 30 sek, naslednja datoteka. Nastavimo lahko tudi posebej za naprej in posebej za nazaj. Na primer, če želimo nekaj ponoviti, če smo preslišali, lahko skočimo za 5 sekund nazaj, medtem, ko za naprej imamo nastavljeno na naslednji posnetek. Zlasti je to uporabno pri knjigah ali kratkih beležkah, telefonskih številkah ipd.

Nastavitev oznak v posnetku (indeksi, markerji). Med snemanjem ali pa med poslušanjem posnetka, s pritiskom na gumb na zelenem mestu, dodamo oznako/marker. Kasneje pri poslušanju lahko s kratkim pritiskom na gumb naprej/nazaj skočimo direkt na indeks/marker, ali od markerja do markerja in to v obe smeri. Seveda te markerje lahko z lahkoto po želji brišemo in na novo postavljamo.

Zvočno opozorilo (alarm); nastavimo si lahko kdaj naj nas opozori, na primer ob določeni uri, ob določenem dnevu ali vsak dan ob določeni uri. Pri tem lahko tudi izberemo zvok, ki nas bo alarmiral, npr. neko glasbo ali svoj glas, ki ga posnamemo

Zaklepanje tipkovnice (lock keyboard). Z gumbom za vklop/izklop lahko zablokiramo tipkovnico, bodisi pri ugasnjem ali aktivnem diktafonu. V primeru zaklenjene tipkovnice pri aktivnem diktafonu, še vedno deluje gum play in stop.

Stanje spanja (stand-by); diktafon po določenem času, ki ga sami nastavimo (npr. 5 minut) gre v speče stanje. Tako se izklopijo funkcije in se ne troši energija.

Tehnični podatki diktafona Olympus ds 50

Velikost: 117 x 37,5 x 16 mm,

Teža: 80 g,

Priključki: slušalke, mikrofoni, izmenično napajanje,

Napajanje: 2 x aaa bateriji ali priključitev na izmenični tok (adapter se kupi posebej),

Kapaciteta spomina: 1 GB, (opcija tudi 512 MB ali 256 MB),

Kapaciteta posnetkov v vsaki mapi: 200 (vseh map 5 + 2),

Kapaciteta baterij: približno 31 ur (zapis LP), približno 26 ur (slušalke),

Kapaciteta snemanja: 275 ur (nizka kvaliteta / LP), 17.5 ur (visoka kvaliteta / SXQ) oblika),

Formati: wma (snemanje), wma in mp3 (predvajanje),

Predvajanje: neprekinjeno, alarmno, ponavljanje predvajanja, predvajanje le začetnih delov posnetkov, večkratno predvajanje dela posnetka, pospešeno/upočasnjeno predvajanje itn.,

Mikrofon: nizka, srednja in visoka občutljivost, VAMA funkcija, dve vrsti filtrov pri snemanju.

Uporabnost digitalnega diktafona Olympus ds 50

Diktafon je zaradi svoje majhnosti, velike vzdržljivosti baterij, velike kvalitete snemanja uporaben za snemanje predavanj, sestankov, kratkih zapiskov, telefonskih števil kakor za poslušanje posnetkov, ki smo jih naredili, zvočnih mp3 knjig, poddaj (podcastov) oddaj, priročnikov, navodil in vse ostalo, kar je posneto v MP3 ali wma zvočnem formatu.

Slabosti; slabosti je relativno malo. Ena od teh je, da niso čisto vse nastavitve v menutih govorno podprte. Podprte niso tiste, kjer se spreminjajo, na primer številke za čas, datum ipd. Še manj pa so omogočene informacije iz zaslona. Tako na primer slepa oseba ne more razbrati informacij kot so: kapaciteta baterije, kapaciteta polnilnika, jakost mikrofona, dolžina posnetka, ura ipd. Nekaj od tega se da nadomestiti po ovinkih, na primer koliko je še prostora v polnilniku lahko pogledamo prek računalnika – preprosto kot to storimo na disku računalnika s pomočjo Windowsovega raziskovalca.

Druga slabost je relativno visoka cena, ki je v navadnih trgovinah okrog 300 EUR, če pa kupite na eni od mnogih spletnih trgovin, je cena okrog 10% manj, torej pod 270 EUR. Če želite vložiti manj denarja pa lahko kupite enega od vseh sorodnih modelov, ki se razlikujejo le po kapaciteti spomina: Olympus ds-40, ima 512 MB spomina in stane v rednih trgovinah okrog 250 EUR in Olympus ds-30, ki ima 256 MB spomina in stane v običajnih trgovinah okrog 200 EUR. V spletnih trgovinah seveda do 10% manj.

Prednosti; diktafon je dovolj robusten in hkrati neverjetno eleganten, da je primeren tako iz funkcionalnega, kot estetskega vidika kjerkoli. Gumbi, ki jih ima so dovolj izbočeni in razmaknjeni, nekateri pa tudi označeni s pikico, da so za slepe preprosto in enostavno uporabni. Seveda uporabnost zelo razširi govorna podpora (zvočni vodič za gibanje po mapah in menutih) saj tako lahko oseba, ki ne vidi, obvlada okrog 95% vseh funkcij. Osebam, ki slabše vidijo lahko pomaga tudi zvočna podpora, lahko pa je dovolj velik in od zadaj osvetljen zaslon. Vsem ljudem pa je v veliko podporo funkcija piska (bip sound) ob pritiskanju na gumbe.

Za predstavbo si oglejmo še uporabo snemalnega prostora; pri nastavitvi snemanja v srednji kvaliteti posnetka (HQ) in pri srednji nastavitvi občutljivosti mikrofona, kjer naredi zelo dober posnetek (boljši kot navadni diktafoni na kasete), porabi v času ene ure le okrog 15 MB delovnega spomina. To mu omogoča visoko kompresijski format snemanja wma. Sam menim, da se ne splača varčevati pri delovnem spominu saj v Olympus ds-50 na njegov 1 GB spomina res shranite veliko, na primer 2 – 4 knjige, telefonske številke, kup kratkih zvočnih beležk in še vedno ostane precej prostora za snemanje sprotnih sestankov, predavanj ali pogovorov. Pomembno pa je tudi vedeti, da je le pri nakupu Olympus ds-50, v paketu priložene opreme tudi zelo ličen ter uporaben etui, ki je zelo praktičen pri vsakdanjem prenašanju diktafona v torbici.

[Na vrh](#)

7. SPLETNA DOSTOPNOST: Univerzalna spletna dostopnost – 2. del

Avtor in sodelavec: Davor Krajec

Argumenti o smiselnosti in upravičenosti vključitve pristopov univerzalne spletne dostopnosti v vsak spletni projekt so bili podani v prvem prispevku. Tokrat sledi konkreten vpogled v vitalne gradnike vsake univerzalno dostopne spletne strani, ki jih priporoča konzorcij WAI s svojim na novo prečiščenim referenčnim vodnikom WCAG 2.0 (Web Content Accessibility Guidelines). Na tem mestu bi želel tudi izpostaviti dejstvo, da le z upoštevanjem WCAG 2.0 univerzalna spletna dostopnost ni absolutno zagotovljena. Za optimalen doseg univerzalne dostopnosti je priporočljivo pred vsakim spletnim projektom natančno ugotoviti, kdo bodo bodoči obiskovalci naše spletne strani in kakšni so njihovi načini uporabe spleta. Pogosto je treba poseči po naprednejših pristopih univerzalne dostopnosti zaradi same kompleksnosti spletne strani. Pred dokončno postavitvijo je zaželeno nanovo ustvarjeno spletno stran dati v preizkus uporabnikom s posebnimi potrebami. Na ta način bomo dobili najboljši odziv na primernost realiziranih pristopov. V tokratnem prispevku bodo predstavljeni pristopi, ki so osnovani po načelih:

- **razumljivost:** celotna vsebina spletne strani mora biti predstavljena na način, ki je vsem dostopen in razumljiv;
- **izvedljivost:** celotna funkcionalnost spletne strani mora biti dostopna vsem, tudi uporabnikom, ki ne uporabljajo računalniške miške;
- **dostopnost:** zagotoviti je treba učinkovite navigacijske mehanizme za celotno spletno vsebino;
- **enostavnost:** spletne vsebine naj bodo predstavljene z enostavno uporabo jezika, razumljivo vsem;
- **čvrstost:** uporabiti je treba tehnološke pristope, ki bodo skladni s preteklimi, sedanjimi in bodočimi spletnimi brskalniki ter s podporno tehnologijo (zaslonski povečevalnik, zaslonski bralniki, brajevi zasloni ...).

Načelo optimalne razumljivosti spletne strani se je mogoče približati z upoštevanjem sledečih priporočil.

Uporaba barv

Spletnih vsebin nikoli ni priporočljivo predstavljati izključno z uporabo barv. Barve lahko enostavno določimo tako, kot so nam všeč. Težave pa nastanejo, ko stran obiše uporabnik, ki ne loči med barvami. Pri tem igra veliko vlogo kontrast med tekstom (ospredje) in ozadjem. V primeru, da kontrast ni dovolj izrazit, ni zadovoljiv za uporabnike, ki imajo probleme z barvno prepoznavnostjo ali uporabljajo črno-bel kontrast na zaslonu. Problemi so najbolj opazni pri »pop-up« menijih. Pri njih se lahko zgodi, da kontrast med tekstom in ozadjem ni dovolj velik in je zato težje berljiv ali neberljiv (neviden). Zato je treba poskrbeti, da je tekst dobro viden tudi, ko odstranimo ozadje ali uporabljamo samo črno-belo sliko. Redko se zgodi, da je problem v stilu pisave (»Monotype Corsiva«). Zato se poskušamo takim pisavam izogniti. Če pa jih uporabljamo, naj bo kontrast kar največji in pisava ne premajhna. Drugi izrazit in pogosto spregledan problem se pojavi pri spletnih obrazcih. Oblikovalci v dobri veri, da bodo nujno potrebna polja dobro opažena, ta zasnujejo v rdeči barvi, s čimer onemogočijo barvno slepi osebi, da bi sploh zaznala, katero polje je bistveno. Priporočljivo je uporabiti označevanje z zvezdico pred nujno potrebnimi vnosnimi polji. Tretji problematični gradnik so barvne sheme povezav. Uporabiti je treba barvne

kombinacije, ki bodo jasno nakazovale, da gre pri določenem tekstu za povezavo in ne za del besedila.

Normalno videči si precej težko predstavljamo, kako vidi oseba s težavami prepoznavanja barv. Za lažjo predstavo si oglejte spletno stran: <http://www.vischeck.com/vischeck/>.

Vsak grafičen element nujno opremimo z alternativnim opisom

Uporabnikov interneta je zelo veliko in vsak ima drugačne posebne potrebe. Zadovoljiti vse je skoraj nemogoče. Lahko pa jim omogočimo večjo dostopnost spletnih vsebin. Tako lahko uporabnikom, ki zaradi različnih nezmožnosti ne morejo videti slike, gledati filma, poslušati zvokov, glasbe v ozadju itd. stran predstavimo v za njih dostopni obliki. To pomeni, da moramo vsem vizualnim objektom dodati tekstovni opis. V kategorijo vizualnih objektov uvrščamo vse slike, na grafičen način prikazan tekst vključno s simboli, zemljevidi, vse vrste animacij (animirane slikice s končnico gif ali swf), gumbe, okvirje, videoposnetke, zvočne posnetke itd. Tekstovna alternativa se doda npr. v attribute HTML-tagov (npr. alt ali longdesc) ali kot posebna alternativna tekstna vsebina. Sliši se, kot da gre za obilo dodatnega dela, vendar so prednosti, ki vam jih to prinese, izjemne. Kot argument za dosledno uporabo atributa alt lahko navedem, da tudi brskalnik Google (njegov programirani iskalni robot) izvaja indeksacijo strani s pomočjo atributa alt. Nenazadnje koncepti univerzalne spletne dostopnosti v veliki večini primerov sovpadajo s pristopi optimizacije spletnih strani za brskalnike. Google je eden glavnih lobistov za dvig uporabe pristopov univerzalne spletne dostopnosti.

Pravilna uporaba tabel

Uporaba tabel je, kar zadeva dostopnost, problematična. Vse prepogosto se spletni oblikovalci poslužujejo tabel za postavitev besedila na spletno stran. Z drugimi besedami, s strukturnim označevanjem so kot tabela tako pogosto označeni deli besedila, ki po naravi niso tabelarični. Osnovna težava pa ni le v napačnem strukturnem označevanju, ki slepega uporabnika že sicer zmede, temveč v dejstvu, da so tabelarični podatki uporabniku na voljo v določenem vrstnem redu, ki ni nujno pravilen. Informacije, zbrane v tabeli, slep uporabnik dobi linearizirane, kar pomeni, da mu je informacija na voljo postopoma po celicah od leve proti desni in od zgoraj navzdol. Tabel torej ni smiselno uporabiti za namen postavitve. Pozornost je treba posvečati tudi tabelam, ki sicer vsebujejo tabelarične podatke. Takšen način podajanja tabelaričnih podatkov je za uporabnika problematičen, saj ga v primeru obsežnejših tabel zmede. Pri oblikovanju dostopnih spletnih strani s tabelami je zato treba natančno slediti priporočilom, ki vsaj delno olajšajo dostop do tabelaričnih podatkov.

Označevanje glav stolpcev

V podatkovnih tabelah (tj. tabelah, ki niso uporabljene zaradi postavitve na stran) je priporočljivo označiti glavo (TH) vsake vrstice in stolpca. V tem primeru lahko npr. sintetizator govora navaja ime glave pred podatki, zaradi česar je razumljivost linearizirane tabele večja. Vzemimo npr. naslednjo tabelo: Zasluzki po mesecih:

Ime	Januar	Februar	Marec
Janez	100	120	130
Franc	120	100	130

Če stolpca nista posebej identificirana, bralnik zaslona tabelo uporabniku poda na naslednji način: Zasluzki po mesecih:

Ime, Januar, Februar, Marec
Janez, 100, 120, 130
Franc, 120, 100, 130

Če pa so glave identificirane, je vsebina z bralnikom zaslona podana na bolj pregleden način:

Zaslужki po mesecih:

Ime: Janez, Januar: 100, Februar: 120, Marec: 130

Ime: Franc, Januar: 120, Februar: 100, Marec: 130

Posebno pozornost velja nameniti označevanju tabel, ki imajo več logičnih nivojev vrstic ali stolpcev, z drugimi besedami, kompleksnih tabel. V tem primeru je treba z označevanjem doseči zelo natančno povezavo med tabelaričnimi podatki in pripadajočimi glavami, saj je zaradi kompleksnosti tabele linearizirana oblika temu primerno nerazumljiva.

Tabele na spletni strani ne smejo biti uporabljene za pozicioniranje grafičnih elementov. Vsaka tabela mora imeti predstavitevni opis prek atributa `caption`. Atribut `summary` se uporabi za predstavitev in opis strukture tabele. Stolpce in vrstice je treba identificirati prek atributa `header`, vsak header pa mora vsebovati atribut `id` za nadaljnje sklicevanje.

Relativne velikosti pisav

Uporaba relativnih velikosti je nujna, če želimo uporabniku zagotoviti spreminjanje stopnje povečave pisave znotraj brskalnika. Absolutne velikosti so primerne za gradnike, ki so statični. Relativne velikosti določimo prek CSS-predlog za celotno spletno stran.

Navigacija spletnih strani

Navigacijski mehanizem spletišča je sistem povezav za prehajanje med stranmi spletišča in iskanjem informacije. Z dodatki kazal, miselnih vzorcev in iskalnih mehanizmov je verjetnost, da bo uporabnik prišel do iskane informacije, večja. V primeru, da je spletna stran bogata z grafičnimi elementi in jo je mogoče označiti kot nedosledno oblikovano, je verjetno, da si uporabnik ne bo mogel ustvariti pravilne predstave (mental map) o tem, katere informacije je že srečal in katerih še ne. Zato je smiselno posebno pozornost posvetiti učinkoviti uporabi navigacijskih mehanizmov ter njihovemu opisu. V primeru, da se uporabnik na spletni strani izgubi, je zelo odvisen od navigacijskega mehanizma na strani. Zato velja upoštevati naslednja priporočila:

- Uporabljati je smiselno dosledno oblikovanje navigacijskih mehanizmov na vseh spletnih straneh spletišča. Na ta način povečamo možnost, da uporabnik identificira mehanizem in ga uporabi.
- V spletno stran vključimo informacijo o organizaciji spletišča.
- Vsaka spletna povezava naj bo prek bližnjice dostopna s tipkovnico.
- Navigacijske povezave združimo na enem mestu (navigation bar).
- Za uporabnike z motoričnimi omejitvami je ugodno, da so povezave opremljene z velikimi grafičnimi gumbi. V tem primeru je grafični povezavi treba dodati tekstno alternativo.
- Vsako HTML-povezavo opremimo s tekstom, ki jasno opiše cilj povezave. Povezave s tekstom »klikni tukaj« so veliko manj sporočilne kot tiste s »povezava na stran z vremensko napovedjo«.

- Logične relacije med dokumenti, ki sestavljajo celoto, vključimo s HTML-elementom LINK ter njegovima atributoma rel in rev.
- Pred vsako pomembnejšo sekcijo dokumenta, kot so npr. heading, odstavek, seznam ipd., vključimo razločevalno in opisno informacijo.
- Grupirajmo povezave, med katerimi obstaja določena semantična relacija, skupaj npr. postavimo povezave na spletne strani z novicami, vremensko napovedjo ipd.
- Če se odločimo, da na spletni strani ponudimo možnost iskanja (search), naj bo ta možnost prilagodljiva v smislu kompleksnosti iskanja za bolj in manj večče uporabnike (npr. enostavno ter napredno iskanje).

Spletni obrazci

Spletne strani se vse pogosteje uporabljajo za interaktivne storitve, e-trgovino ipd. Za potrebe vnosa ima jezik HTML vgrajeno možnost uporabe vnosnih polj. Tako kot za druge elemente spletišča je smiselno poskrbeti tudi za večjo dostopnost vnosnih polj (FORM) ter drugih vnosnih elementov. Priporočljivo je naslednje:

- Vsak vnosni oziroma drug kontrolni element dodatno dopolnimo s tekstnim opisom, ki ga dodamo v primeren atribut, ali element opremimo z labelo (LABEL).
- Kontrolni element naj bo dostopen prek bližnjice s tipkovnice oziroma z zaporednim pritiskanjem na tabulatorsko tipko.
- V primeru večjega števila vnosnih polj ali drugih elementov te primerno logično grupirajmo.

V naslednji izdaji Rikossa se bomo posvetili prilagoditvam, ki ustrezajo načelu izvedljivosti. Praktični primeri tokrat opisanih pristopov bodo v kratkem dostopni na spletni strani Rikossa. Če pa imate vprašanja na temo univerzalne spletne dostopnosti, vas vabim, da mi jih posredujete na moj elektronski naslov davorkrajc@yahoo.com. Potrudil se bom, da boste prejeli ustrezen odgovor.

[Na vrh](#)

8. NAMIGI IN NASVETI: Pohitrino delovanje Windows XP, Povabi prijatelja, da ti pomaga na daljavo

Avtor in sodelavec: *Brane But*

25. Pohitrino delovanje Windows XP

Tokrat pa malce zahtevnejši nasvet. Delovanje našega operacijskega sistema Windows XP lahko pohitrino, lotimo pa se tega le, če imamo v svojem računalniku vsaj 1 GB ali več pomnilnika.

Operacijski sistem Windows XP pri svojem delu uporablja hitri fizični pomnilnik (RAM) ter navidezni pomnilnik imenovan tudi pagefile, ki se nahaja na trdem disku in je zato dostop do njega počasnejši. Ne glede na to, koliko fizičnega pomnilnika imamo v našem računalniku, pa operacijski sistem vsem opravilom dodeli tudi nekaj navideznega pomnilnika, čeprav to ni vedno potrebno. V kolikor imamo namreč 1 GB ali več pomnilnika, bo operacijski sistem v večini primerov brez težav shajal brez navideznega pomnilnika, potreboval ga bo le v izjemnih primerih.

Da bomo operacijski sistem prepričali, da bo navidezni pomnilnik uporabljal le kot zadnjo možnost, se odpravimo v naš urejevalnik registra RegEdit (Start > Zaženi > Regedit). Sedaj se skozi drevesno strukturo na levi strani urejevalnika registra preklikajmo do:

"HKEY_LOCAL_MACHINE\SYSTEM\CurrentControlSet\Control\Session Manager\Memory Management".

V desnem delu RegEdit-a vidimo več vnosov, ki se nanašajo na upravljanje s pomnilnikom, nas pa zanima vnos DisablePagingExecutive. Kliknemo ga in vrednost tega vnosa sedaj spremenimo iz 0 v 1.

S tem bomo operacijskemu sistemu Windows XP povedali, da želimo, da se gonilniki in jedro sistema vedno zaganja iz fizičnega pomnilnika, pagefile pa se bo uporabil le, če se zanj pojavi potreba.

28. Povabi prijatelja, da ti pomaga na daljavo

Verjetno marsikdo še ne ve, da operacijski sistem Windows XP omogoča oddaljeni dostop do računalnikov. Nekdo, ki mu ti to dovoliš, se lahko s svojim računalnikom preko interneta poveže s tvojim računalnikom in dela na njem. Slika tvojega zaslona se prikaže na zaslonu tvojega prijatelja, hkrati pa tvoj prijatelj lahko upravlja s tvojim kazalcem (kurzorjem) in tipkovnico. Celotno dogajanje lahko ti na svojem zaslonu spremljaš, se učiš in nadziraš.

Takšna možnost je lahko za nas izredno uporabna in koristna. Dostikrat potrebujemo pomoč in si želimo, da bi nekdo prišel k nam domov in nudil določeno pomoč na našem računalniku. Takšne pomoči pa velikokrat ne moremo dobiti ali pa moramo na njo dolgo čakati, pa še precej lahko stane. S sistemom oddaljenega dostopa do računalnika pa lahko oddaljenega prijatelja ali strokovnjaka povabimo, da nam pomaga na daljavo, pri čemer bomo lahko tudi videli, kaj počne na našem računalniku.

Postopek vzpostavitve oddaljenega dostopa do tvojega računalnika (velja samo za Windows XP) je sledeč:

- Klikneš Start > Pomoč in podpora (Start > Help and Support). Morda še moraš nato klikniti gumb Podpora (Support).
- V zgornjem delu najdeš povezavo S funkcijo Oddaljena pomoč lahko na pomoč pokličete prijatelja (Ask a friend to help) in jo klikneš.
- Odpre se okno, kjer najdeš povezavo Povabite nekoga, naj vam pomaga (Invite someone to help you) in jo klikneš.
- Nato vpišeš v polje pri oznaki Outlook Express elektronski poštni naslov osebe, ki jo vabiš na pomoč in klikneš gumb Povabi to osebo (Invite this person). Odpre se okno, kjer lahko tej osebi napišeš tudi sporočilo. Klikneš gumb Nadaljuj in v naslednjem oknu še nastaviš veljavnost povabila oz. kdaj bo povabilo poteklo (najbolje nekaj dni).
- V tem oknu se lahko tudi odločiš, da mora prejemnik uporabiti geslo. V tem primeru moraš pri geslu pustiti kljukico, ga vpisati in še potrditi, prejemniku pa moraš to geslo seveda sporočiti.
- Lahko se pa odločiš, da bo povabljeni dostopal do tvojega računalnika brez posebnega gesla. V tem primeru odstrani kljukico pri geslu.
- Povabilo pošlješ s klikom na gumb Pošlji povabilo.

To je vse, kar moraš storiti. Zgleda komplicirano, ampak v praksi, ko se enkrat navadiš, je ves postopek zelo enostaven. Gre samo za nekaj klikov in vpis e-naslova.

Povabljeni nato dobi po elektronski pošti povabilo s hiperpovezavo. Ko bo povabljeni s klikom na hiperpovezavo želel vzpostaviti dostop do tvojega računalnika, se bo na zaslonu tvojega računalnika prikazalo okno z obvestilom, da prijatelj želi dostopiti, kar mu seveda tudi dovoliš. Sedaj on že lahko vidi tvoj zaslon, ti pa imaš še vedno kontrolo nad tipkovnico in miško. Če oddaljeni prijatelj želi, lahko prevzame kontrolo s klikom na gumb Prezemi kontrolo (Take Control), vendar mu moraš ti to dovoliti.

[Na vrh](#)

9. OGLASNA DESKA: Vtisi s sejma Sight City 2007

Avtor: *Bogdan Saksida*

Letošnji sejem Sight City je že peti po vrsti in so ga organizirali: Metek, Audiodata, Baum, HandyTech, Brailletec, Tieman, Reinecker in Papenmaier. Na sejmu pa je sodelovalo 93 razstavljalcev iz 16. držav iz vsega sveta.

Na sejmu revolucionarnih novosti ni bilo, so pa zato različna podjetja predstavila svoje izboljšane modele, ki so jih podkrepile z dobro ergonomsko zasnovo. Na področju brajevih zaslonov je dober vtis naredila Alvina oziroma po novem Optelec (Alva je propadla) vrstica BC 640, ki poleg dobrih navigacijskih tipk, ki jih poznamo že iz predhodnih modelov Satelite, omogoča enostavno povezavo preko USB ali Bluetooth z vsemi računalniki, dlančniki in telefoni. Ponuja tudi dodatno možnost vgradnje USB čitalca zaslona (screenreader), ki omogoča dostop do vseh računalnikov, brez inštalacije programske opreme. Vgrajene ima stereo zvočnike, ki v kombinaciji s hotkeys tipkami ta brajev zaslon spremeni v vsestransko uporabno napravo, na primer beležnico ali kot izhodno enoto za vse vrste mobilnih naprav. Še ena uporabna in priročna naprava istega proizvajalca z imenom EasyLink 12, ki združuje brajevo tipkovnico ter dvanajst brajevih celic. S pomočjo brezžične povezave jo je možno uporabiti za branje in pisanje brajice na prenosnikih, dlančnikih in telefonih. Nekaj podobnega kot Handytechov Brailino ali BrailleStar.

Podjetje FreedomScientific je pokazalo uporabno napravo z imenom PACmate BX series. Gre za tako imenovani žepni računalnik (dlančnik) prilagojen za slepe, ki v sebi združuje že vgrajen govorni vmesnik Jaws. Uporablja operacijski sistem Windows pocket PC in s pomočjo brezžičnih povezav omogoča uporabo telefona, tiskalnika itd. Nanj je možno kot modul – brez dodatnih kablov in povezovanja - priključiti od 20 do 40 celično brajevo vrstico, poleg tega pa ima vgrajen predvajalnik in snemalnik govora oz. glasbe.

Nekaj podobnega je tudi naprava Voice Sense firme HIMS s Koreje. Predstavlja dlančnik, ki s pomočjo brezžičnih povezav deluje na primer s prenosnikom, telefonom ali GPS navigacijsko napravo. Ima brajevo tipkovnico, navigacijske tipke, vgrajen Daisy in MP3 predvajalnik vključno z radijskim sprejemnikom. Premore 1GB spomina, ki je nadgradljiv s pomočjo spominskih kartic tipa SD in CF.

Na področju elektronskih lup smo na razstavnem prostoru podjetje Steller videli zanimive rešitve s tega področja. Njihov model Pocket predstavlja miniaturno kamero skupaj z 10 inčnim ekranom. Kamero lahko montiramo na sam ekran ali pa na poseben podstavek in tako predstavlja prenosno oz. mobilno rešitev. Praktična je tudi njihova lupa TK 4 color, ki je na podstavku tako kot namizna svetilka. Z obračanjem v vse smeri je možno nastaviti pogled na dokument, ki ga imamo pred seboj ali pa jo usmeriti na oddaljene objekte npr. šolsko tablo. Za priključitev na prenosni računalnik so izdelali model HK 5 sistem, ki je uporaben predvsem za šolarje, saj je z njim možno gledati tudi na daljavo.

Podoben model z imenom Opti Verso so imeli tudi pri firmi Ash, ki se mi je zdel ergonomsko še bolj dodelan, saj je podstavek lupe služil istočasno kot podstavek za prenosni računalnik. Na njihovem razstavnem prostoru so imeli tudi priročno

elektronsko lupo z imenom Quicklook zoom, ki je zelo podobna lupam Looky, ki jih naši uporabniki že poznajo. Zelo zanimiv je bil tudi njihov model Fusion, ki je po obliki in velikosti še najbolj spominjal na prenosne DVD plajerje. V 17 x 18 x 3 cm velikem ohišju se je skrivala kamera v obliki miške in jo je bilo možno uporabljati v ohišju ali pa izven njega, v pokrovu pa se je skrival monitor, podobno kot pri prenosnikih.

Fleksibilen sistem elektronske lupe je predstavil tudi Papenmaier s svojim modelom Visulex OptiFlex, ki so ga ponujali kot idealno rešitev za delovno mesto za slabovidne. Sestavljen je iz gibljive kamere na podstavku, ki je preko komandne tipkovnice priključena na monitor.

Precej dobrih rešitev na področju elektronskih lup so pokazali praktično vsi razstavljalci, saj v njihovi ponudbi ni manjkalo zanesljivih in preglednih stacionarnih sistemov, kot tudi uporabne prenosne rešitve. Naj omenim le nekatere, kot so stacionarni sistem Clear View od Optolec-a in model Topaz od Freedom Scientific kot njihov prenosni model Opal.

Poleg že videnih stvari s prejšnjih sejmov, je tokrat mojo pozornost pritegnil razstavni prostor proizvajalca Olympus, ki je med drugim predstavil tudi diktafon z govornimi meniji. Gre za modele DS 30, DS 40 in DS 50, ki imajo poleg pregledne in funkcionalne navigacijske tipkovnice relativno velik ekran in pa govorno indikacijo menija. Od zanimivejših stvari se mi je zdela tudi ponudba proizvajalca Codefactory, ki je predstavil programske rešitve s pomočjo katerih je možno povečati slike in tekste na dlančnikih in mobilnih telefonih. Ko smo že pri povečavi ne moremo mimo Ai Squared, ki je predstavil najnovejšo različico ZoomTexta 9.1, ki podpira Windows Visto, Firefox 2 in Office 2007 poleg tega pa je možna podpora za dva monitorja hkrati.

Za učitelje in tiste, ki se ukvarjajo z izobraževanjem bosta morda zanimivi dve napravi, ki sta malo starejšega datuma, pa vendar zelo uporabni: RNC (The Royal National Collage for the Blind) je predstavil model 3T (Talking Tactile Technology), ki ponuja govorne rešitve v povezavi s taktilnimi slikami. S tem sistemom je mogoče taktilno sliko dopolniti tako, da se s pritiskom na posamezni del slike predvajajo vnaprej posnete govorne informacije. Govorne predstavitve je možno razdelati do desetih nivojev. Primer: na taktilni slikanici človeškega telesa se z enkratnim pritiskom (prvi nivo) na glavo sproži sporočilo "glava", z dvakratnim pritiskom (drugi nivo) se aktivira sporočilo "možgani", s trikratnim pritiskom dobimo posneto sporočilo o funkciji možganov itd. Druga naprava pa je Piaf tactile maker podjetja Quantum Technology, ki na poseben temperaturno občutljiv papir vse narisane ali kopirane slike, grafe ali tekste izboči, tako da postanejo tipni. Na ta način je možno slepim predstaviti tudi matematične diagrame in podobne stvari.

V okviru letošnjega sejma so potekali tudi različni forumi in predstavitve v posebej za to pripravljenih konferenčnih dvoranh. Nam čas žal ni dopuščal, da bi se udeležili katere od njih, sem pa mimogrede pokukal na forum, ki je obravnaval temo starostne degeneracije makule, vendar zaradi neznanja nemškega jezika tako ali tako nebi dosti odnesel od te delavnice.

Anekdota iz potovanja na letošnji sejem: z Ljubom Daničičem (članom UO zadolženim za področje tehničnih pripomočkov) sva se odločila, da bova potovala z letalom. Na naši carinski kontroli na Brniku so mi iz osebne prtljage zmetali v koš tetrapak z mlekom, ker zaradi vsesplošne varnosti (paranoje) pred terorizmom prenašanje tekočin večjih od 100 ml ni dovoljeno. Po vkrcanju na letalo in poletu do Frankfurta naju je na

letališču v Nemčiji pričakalo simpatično dekle, ki naju je pospremilo skozi vse kontrole, ter naju po labirintu hodnikov in dvoran pripeljalo praktično pred sam vhod Sheraton hotela, ki se nahaja v kompleksu letaliških zgradb in v katerem se odvija sejem. Tako sva doživela vzorno urejeno skrb in pomoč za ljudi s posebnimi potrebami, ki jih na Frankfurtskem letališču zagotavlja posebna servisna služba. Na povratku pa sva spet občutila vse prednosti in pomanjkljivosti Evropejcev, saj že tradicionalno nakupovanje v Duty Free shopih za državljane članic Evropske skupnosti ne pride več v poštev, dobrine v drugih trgovinah na letališču pa dosegajo tudi do trikratno ceno v primerjavi s tistimi v brezcarinskih prodajalnah.

[Na vrh](#)

10. NOVIČKE: Plačljiva računalniška pomoč na daljavo, Hitro novo nalaganje programov, Dolphin Supernova – program za slepe/slabovidne

Avtor: *Robert Hrovat Merič*

Strokovna računalniška pomoč v vsakem trenutku

Domačim uporabnikom in manjšim podjetjem je sedaj na voljo nova spletna storitev: celovit paket storitev odpravljanja računalniških težav in pomoč pri uporabi računalnika. Ideja storitve je v tem, da za odpravo programskih napak ali uporabniško pomoč servis izkoristi sistem varnega oddaljenega dostopa do računalnikov in hkrati telefonski pogovor. Edini pogoj za oddaljeno pomoč je v splet priključen računalnik. Novo storitev lahko vsakdo brez obveznosti tudi brezplačno preizkusi, saj ponudnik vsakemu novemu uporabniku podari za 6 točk (6 evrov) brezplačnih storitev.

Komunikacija med stranko in servisom poteka preko spleta, s čimer odpadejo stroški poti do strank, pa tudi napake so tako odpravljene v najkrajšem možnem času. Poseg z oddaljeno pomočjo deluje tako, da stranka operaterju/strokovnjaku prek interneta dovoli dostop do svojega računalnika. Delo poteka preko varne povezave, vsi podatki in informacije pa so zaščiteni z 256-bitno enkripcijo. Ves čas posega stranka lahko opazuje dogajanje na svojem zaslonu, hkrati pa je ves čas lahko v komunikaciji z operaterjem prek brezplačne VoIP telefonije.

Pomoč in zaračunavanje storitev sta transparentna - cene računalniških storitev so fiksne in veljajo za končno rešitev težave. Priporočeno je uporabljati predplačniški sistem vnaprej zakupljenih točk, kjer odpadejo vsakokratno plačevanje za posamezno storitev in s tem povezane bančne provizije. Vrednost ene točke je en evro, uporabniki pa so v primeru predplačniškega sistema deležni še določenih ugodnosti - dodatne točke, brezplačna enoletna licenca protivirusnega programa NOD32, brezplačno brisanje virusov, brezplačne slušalke z mikrofonom ... Plačilo storitev se vrši po opravljenem posegu, ko stranka prejme račun po navadni ali elektronski pošti. Prvo PC Pomoč je moč priklicati tudi na telefonsko številko: 0592-04785, delovni čas je od ponedeljka do petka od 8 do 20h in v soboto od 8 do 14h ali na spletni strani <http://www.pcpomoc.si>.

Vir: <http://www.racunalniske-novice.com/>

Hitrejše ponovno nalaganje programov v sistemih Windows XP

V operacijskem sistemu Microsoft Windows XP se DLL-datoteke (Dynamic-link library) programov po zaprtju programa nekaj časa še zadržujejo v pomnilniku. To lahko pripomore k počasnejšemu delovanju računalnikov z malo pomnilnika, prav tako pa lahko povzroča probleme razvijalcem DLL-datotek. Seveda imamo rešitev za ta problem. V urejevalniku registra Regedit, do katerega dostopimo preko menija Start in Run [Zaženi], se preko drevesne strukture odpravimo do nastavitve: HKEY_LOCAL_MACHINE\Software\Microsoft\Windows\CurrentVersion\Explorer. Ko na levi strani označimo možnost Explorer, na desni strani urejevalnika z desnim miškinim gumbom kliknemo nekam na prazen prostor in v meniju, ki se nam ob tem

odpre, izberemo možnost New [Novo], DWORD value [DWORD vrednost]. Nov vnos poimenujemo AlwaysUnloadDLL in njegovo vrednost nastavimo na 1. Vse, kar nam nato še preostane, je, da na novo poženemo računalnik, da spremembe začnejo veljati. Sedaj se bodo DLL-datoteke takoj po zaprtju programa odstranile iz pomnilnika, s tem pa bomo privarčevali nekaj prostega pomnilnika, obenem pa se nam bodo programi ob morebitnih dokaj hitrih ponovnih zagonih hitreje odpirali.

Vir: <http://www.racunalske-novice.com>

Dolphin Supernova – program za slepe in slabovidne

Ta mesec sem si vzela nekaj časa in testiral program Supernova, ki ga je razvilo podjetje Dolphin. Združuje bralnik zaslona (screen reader), ki omogoča slepim sledenje po ekranu. Združljiv pa je tudi z brajevimi zasloni in povečevalniki zaslona (magnifier), ki omogoča slabovidnim delo z računalnikom.

Slepim je na voljo precej sintetizatorjev govora (angleški, nemški, francoski, italijanski), med drugim pa tudi hrvaški sintetizator, ki kar dobro bere slovenski jezik. Uporaben je predvsem pri branju besedil, v pomoč pa nam je tudi v Microsoft Wordu.

Slabovidnim pa program ponuja paleto možnosti menjave shem, veliko raznobarnih kazalcev, deljenje ekrana, označevanje na ekranu itd.

Program Supernova je na voljo v štirih različicah. Obstaja standardna verzija in profesionalna verzija, ki nam omogoča delo z nestandardnimi aplikacijami. Obstajata pa še standardna in profesionalna različica, ki jo kupimo na USB ključu. S to tehnologijo nam je omogočeno, da lahko uporabljamo program Supernova na katerem koli računalniku brez namestitve, samo priključimo ključek v prost USB, program se nam sam zažene in ga lahko začnemo uporabljati. Seveda je ta različica malce dražja.

Možno pa je dobiti program tudi samostojno za slepe in slabovidne. Za slepe je to program Hal, za slabovidne pa Luna (povečevalnik) in Lunar Plus (povečevalnik z govorom). Posamezno so programi malce cenejši. Za vse programe obstaja možnost, da jih kupimo na USB ključu.

Vse dodatne informacije, demo različico, ter informacije o ceni najdete na njihovi internetni strani.

Vir: <http://www.yourdolphin.com/productdetail.asp?id=2>

[Na vrh](#)

=====

Oblika, ime in vsebina e-revije RIKOSS so avtorsko zaščiteni. Protizakonito je kopiranje, posredovanje ali kakršna koli drugačna uporaba brez pisnega dovoljenja uredništva.

Revijo ste v skladu s 45a. členom Zakona o varstvu potrošnikov prejeli na osnovi vaše prijave na spletnih straneh revije Rikoss ali na osnovi vaše ali prijateljeve elektronske prijave. V primeru, da ste pomotoma dobili e-revijo vas prosimo, da nam sporočite in IZBRISALI vas bomo iz seznama naročnikov.

Predloge/pripombe, naročila/odjavo, [pišite na uredništvo](#).

© 2002-2007, [Uredništvo Rikoss](#), [Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije](#)